

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

Bakalářská práce

2021

Kateřina Kubicová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

Rozhovory o obnově českého skautingu po roce 1989

Bakalářská práce

Autor práce: Kateřina Kubicová

Studijní program: Mediální a komunikační studia

Vedoucí práce: prof. MgA. David Jan Novotný

Rok obhajoby: 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 26. dubna 2021

Kateřina Kubicová

Bibliografický záznam

KUBICOVÁ, Kateřina. *Obnova českého skautingu po roce 1989*. Praha, 2021. 26 str. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce prof. MgA. David Jan Novotný.

Rozsah práce: 53 385 znaků včetně mezer

Abstrakt

Tato praktická bakalářská práce se zabývá obnovou českého skautingu po roce 1989. Skrze rozhovory s pamětníky nastiňuje okolnosti, které ji doprovázely.

V první části bakalářské práce je představeno skautské hnutí. Práce se nejprve zabývá jeho vznikem na celosvětové úrovni a zmiňuje významné osobnosti, které se na jeho založení podílely. Dále popisuje okolnosti vzniku českého skautingu a rozebírá jeho historický vývoj. Zároveň představuje základní principy a hodnoty, na kterých je skauting vystavěn.

V druhé polovině teoretické části se bakalářská práce věnuje publicistickému žánru rozhovoru. Vymezuje jeho základní rysy a typy rozhovorů, se kterými je možné se setkat. Zároveň zmiňuje několik zásad a rozdílných přístupů, které lze při tvorbě rozhovorů zaujímat. Zabývá se i historií žánru a vyzdvihuje autory a novináře, kteří jej výrazně ovlivnili.

Praktická část této bakalářské práce sestává ze šesti rozhovorů a fotoknihy. Rozhovory byly vedeny s pamětníky, kteří u obnovy skautingu po roce 1989 byli. Jedná se o skautky a skauty, kteří byli buď přímo v čele hnutí, nebo u oddílů. Praktická část práce skrze vzpomínky pamětníků poukazuje na rozličné problémy a okolnosti, které obnovu skautingu provázely.

Abstract

This practical bachelor thesis is dedicated to the revival of the Czech scout movement after 1989. The thesis outlines the circumstances of the revival through interviews with contemporaries.

The first part of the thesis describes the scout movement. It focuses on the foundations of the movement internationally and it introduces individuals who participated in it. Furthermore, the thesis depicts the circumstances of establishing the Czech scout movement and its history. It also describes the main principles and values of the movement.

The second chapter of the theoretical part defines the interview as a specific journalistic genre. It specifies its key features and different types. At the same time, it mentions a number of principles and various approaches a journalist can take when conducting an interview. It describes the history of the genre and highlights significant authors and journalists who influenced it the most.

The practical part of this bachelor thesis consists of six interviews and a photobook. The interviews were conducted with contemporaries, who were members of the scout movement after 1989 and remember its revival. At the time they were either leading it or were active in scout units. Through their memories, the practical part reveals different problems and circumstances connected to the scout revival.

Klíčová slova

Rozhovor, publicistika, skauting, historie, obnova

Keywords

Interview, journalism, scouting, history, revival

Interviews about the Revival of the Czech Scout Movement after 1989

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své bakalářské práce panu prof. MgA. Davidu Janu Novotnému za veškerou jeho pomoc a podnětné rady.

Obsah

Úvod	2
1. Skauting	3
1.1 Vznik světového skautingu	3
1.1.1 Ernest Thompson Seton	4
1.1.2 Robert Baden-Powell	5
1.2 Vznik českého skautingu	6
1.3 Český skauting v průběhu 20. století	8
1.3.1 První zákaz činnosti	8
1.3.2 Druhý zákaz činnosti	10
1.3.3 Třetí zákaz činnosti	10
1.3.4 Obnova skautingu po roce 1989	11
1.4 Skautská myšlenka	13
1.4.1 Skautský slib a zákon	14
2. Rozhovor	16
2.1 Historie rozhovoru	18
2.2 Jak se dělá rozhovor	20
2.3 Autorizace rozhovoru	23
2.4 Rozhovor v praxi	23
Závěr	25
Summary	26
Použitá literatura	28
Seznam příloh	35

Úvod

Skautské hnutí je celosvětově rozšířená organizace, která se zaměřuje na výchovu dětí a mládeže. Od svého založení na počátku 20. století se jeho podoba a náplň zásadně měnily s postupem času a vývojem společnosti. Čechům jej v roce 1912 představil učitel Antonín Benjamín Svojsík, avšak vývoj českého skautingu narážel na četné překážky. V průběhu dvacátého století byla skautská činnost třikrát zakázána – nejprve nacisty, následně dvakrát komunistickým režimem.

Tato praktická bakalářská práce bude sestávat především z rozhovorů s pamětníky a jejím hlavním cílem je představit proces obnovování českého skautského hnutí po roce 1989. S pádem komunistického režimu, který vyvrcholil sametovou revolucí, se velmi rychle začal probouzet i český skauting. V rámci této bakalářské práce se proto zaměřím na okolnosti, které tento moment provázely a zároveň na běžnou skautskou činnost, která na něj navázala.

V teoretické části této práce nejprve představím skautské hnutí jako takové, tedy situaci kolem jeho vzniku – nejprve ve světovém měřítku a posléze v Česku – a základní principy a hodnoty, na kterých hnutí stojí. Dále je na místě popsat historii českého skautingu s důrazem na tři zmíněná období, kdy byla jeho činnost zakázána a uvést příklady, jak se s touto situací členové hnutí vypořádali. V druhé polovině teoretické části se zaměřím na tvorbu rozhovoru. Nejprve se budu zabývat jeho vymezením jakožto specifického publicistického žánru, dále pak na způsoby jeho tvorby. V neposlední řadě představím různé druhy rozhovorů, které žurnalistika zná.

Praktická část sestává z šesti rozhovorů s pamětníky, které jsou doplněny i fotoknihou. Mezi respondenty jsou jednak lidé, kteří v roce 1989 a v průběhu devadesátých let dvacátého století stáli v čele skautského hnutí, dále pak i ti, kteří tehdy byli řadovými členy či vedoucími jednotlivých oddílů.

K sepsání bakalářské práce na toto téma mě vedlo především mé mnohaleté členství v hnutí a zájem získat nové informace o tomto období jeho impozantní historie. Tím, že jsem práci pojala jako soubor rozhovorů, mám možnost spojit svůj celoživotní „koníček“ s předmětem svého vysokoškolského studia.

1. Skauting

Za skauty se v současnosti považuje 50 milionů lidí po celém světě, svou odnož organizace má celkem 216 zemí.¹ Jedná se o stále se rozrůstající fenomén, jehož posláním je výchova dětí a mládeže. Významným prvkem jeho činnosti je především spojení s přírodou a důraz na soběstačnost.

Pro podrobnější definici skautingu je možné podívat se do stanov české skautské organizace, která se jmenuje Junák – český skaut. Ta sama sebe charakterizuje následovně: „[...]spolek, jehož posláním a účelem je – v souladu s principy a metodami stanovenými zakladatelem skautského hnutí Robertem Baden-Powellem a zakladatelem českého skautingu A. B. Svojsíkem – podporovat rozvoj osobnosti mladých lidí; jejich duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností tak, aby byli po celý život připraveni plnit povinnosti k nejvyšší Pravdě a Lásce; sobě samým; bližním, vlasti, celému lidskému společenství a přírodě.“² K pochopení podstaty skautského hnutí je však třeba se zaměřit na okolnosti jeho vzniku a zároveň si podrobněji představit hodnoty, na kterých byl založen.

1.1 Vznik světového skautingu

Myšlenka skautingu, potažmo výchovy dětí a mládeže, je patrně stará jako samotné lidstvo. Podle Romana Šantory, autora knihy *Skautské století*, můžeme první zdroje skautské idey najít „ve starém Řecku v pojmu *kalokagathía* – harmonie tělesných a duchovních hodnot“³. Šantora zároveň upozorňuje na důležité autory, kteří v průběhu století zanechali stopu na pozdější podobě skautského hnutí. Z Čechů vyzdvihuje Jana Amose Komenského a upozorňuje na to, že jeho díla o způsobu výchovy dodnes rezonují společností. Stejný vliv podle něj má filosof Jean-Jacques Rousseau a jeho kniha *Emil aneb O výchově*.⁴ Za pomyslného zakladatele táboření, což je jeden ze základů skautingu, pak označuje Johanna Bernharda Basedowa,⁵ kterého jako prvního napadlo vyrazit se skupinou chlapců na dva

¹Junák – český skaut, z. s. *Fakta a čísla*. [online]. Praha: Junák – český skaut, z. s., 2020. [cit. 2020-11-01]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/skauting/fakta-a-cisla/>

²Junák – český skaut, z. s. *Stanovy spolku* [online]. Litomyšl, 29.3. 2014, s. 25 [cit. 2029-10-29]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/wp-content/uploads/2018/05/stanovy-junaka.pdf>

³ŠANTORA Roman ed. *Skautské století*, Praha, 2012. 14 str.

⁴ROUSSEAU, Jean Jacques, *Emil aneb o výchově*.

⁵Johannes Bernhard Basedow žil mezi lety 1723 a 1790 v Německu. Na univerzitě v Lipsku studoval filosofii a teologii. Později se stal profesorem na univerzitě v Dánsku. Ve své práci se zabýval reformou vzdělávání, konkrétně kritizoval nedostatek tělesné a praktické výchovy na školách.

měsíce žít do lesa.

Vznik skautingu se oficiálně datuje do začátku 20. století a jeho hlavním zakladatelem byl Robert Baden-Powell. Ten se inspiroval svým současníkem Ernestem Thompsonem Setonem, a přestože každý z nich měl o výchově jinou představu, Seton měl na podobu skautingu ohromný vliv.

1.1.1 Ernest Thompson Seton

Seton pocházel z Velké Británie a už od dětství se zajímal o přírodu a všechno živé, což se nakonec odrazilo i v jeho povolání – stal se přírodovědcem. Brzy v dospělosti se však rozhodl odstěhovat na západ Spojených států amerických, kde setrval až do konce života. V Americe se původně živil lovem, později ale otočil a stal se ochráncem neporušené americké divočiny a imponoval mu způsob života indiánů.

Motivy, které ho vedly k založení proslulého hnutí Woodcraft, vysvětluje následující příhoda, kterou ve své knize popisuje Šantora: „*Koupil [...] farmu s lesem [...] a pozemek obehnal plotem. Místní výrostkové však plot rozbíjeli a malovali na něj neslušné obrázky. Seton pochopil, že opravy nemají smysl, zakrátko by vše bylo rozbité znova. Uměl se vžít do myšlení ‚puberťáků‘ a vymyslel něco jiného. Pozval chlapce na víkend do své indiánské vesnice, připravil kánoe, stany, týpí i jídlo.*“⁶ Toto setkání mělo ohromný úspěch a Seton v roce 1902 oficiálně založil hnutí Woodcraft Indians a ten samý rok uspořádal první tábor.

V rámci formování hnutí Seton sepsal pravidla, která pro jeho a všechny následující kmeny platila. Jejich hlavními body byla laskavost, samostatnost a čest.⁷ Chlapce pak učil kromě úcty k přírodě také praktické dovednosti, jako bylo rozdělení ohně a uvaření jídla. Seton nebyl pouze přírodovědcem, ale také spisovatelem, čehož využil i při formování hnutí Woodcraft. Jeho základy a učení vložil do knihy *Svítek březové kůry*.⁸ Řada jeho dalších děl byla přeložena do češtiny a skauti je již v začátcích českého skautingu četli. Jednalo se např. o díla *Rolf zálesák*⁹ nebo *Dva divoši*,¹⁰ která jsou obě zasazena do indiánského prostředí.

Přestože Woodcraft není ve světě tak rozšířený jako skauting, mnoho kmenů dodnes

⁶ ŠANTORA, Roman ed. *Skautské století*, Praha, 2012. 14 str.

⁷ The Ernest Thompson Seton Institute, *The Woodcraft Way*. [online]. Nové Mexiko: The Ernest Thompson Seton Institute, 2019. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://etsetoninstitute.org/the-woodcraft-way/> .

⁸ SETON, Ernest Thompson. *Svítek březové kůry*, Praha, 2004.

⁹ SETON, Ernest Thompson. *Rolf Zálesák*, Praha, 1997.

¹⁰ SETON, Ernest Thompson. *Dva divoši*, Praha, 1990.

funguje, a to i v České republice, kde jej najdeme pod názvem *Liga lesní moudrosti*.¹¹ V roce 1906 se Seton s Baden-Powellem dokonce sešli, aby si vyměnili názory ohledně výchovy dětí a mládeže a část Setonovy ideje Baden-Powell převzal i pro skauting.

1.1.2 Robert Baden-Powell

Jak uvádí oficiální historické zdroje světové skautské organizace,¹² Robert Baden Powell (často též přezdívaný B-P), již během svého dětství trávil většinu času v přírodě, kde se učil stopovat zvěř a vařit jídlo na ohni. Hned po škole nastoupil do armády, která značně ovlivnila jeho pohled na výchovu dětí a mládeže.

Zásadním zlomem v jeho vojenské kariéře byla bitva během druhé búrské války v jižní Africe o věž Mafeking.¹³ Baden-Powell, tehdy již v pozici generála, uplatnil mj. své skautské dovednosti a bitvu vyhrál. Když se vrátil zpět do Británie, byl válečným hrdinou a jeho příručka pro vojáky *Aids for Scouting*¹⁴ o tom, jak se chovat v přírodě, byla dávana za vzor vychovatelům a učitelům v celé zemi.

K zájmu o výchovu dětí a mládeže ho kromě tohoto úspěchu přivedla ještě jedna jeho zkušenost, kterou ve svém videu *Jak vznikl skauting?*¹⁵ popisuje ředitel českého Skautského institutu Miloš Říha přezdívaný Šípek. Během bitvy o Mafeking vyzkoušel Baden-Powell tehdy nevídanou věc. Vytvořil skupinu mladých chlapců, v jejichž čele byl jeden z nich a zadával jim různé úkoly. Byl velmi překvapený, co všechno skupina dokázala. Tuto jeho zkušenost zmiňuje ve své knize *Český skaut* i zakladatel českého skautingu Antonín Benjamin Svojsík: „*Sir Baden-Powell vyznamenal se za války burské při obhajování města Mafekingu hlavně tím, že vycvičil a výborně používal čet mládeže. Mladí hoši vynikli odvahou a znalostí terénu často nad dospělé vojiny.*“¹⁶

Za moment, kdy skauting oficiálně vznikl, se považuje rok 1907, během kterého

¹¹ Liga lesní moudrosti, *O nás*. [online]. Praha: Liga lesní moudrosti, 2013. [cit. 2020-11-01]. Dostupné z: <https://www.ligalesnimoudrosti.cz/>

¹² World Organization of the Scout Movement. *Baden-Powell Introduction*. [online]. Ženeva: [cit. 2020-11-07]. Dostupné z: <https://www.scout.org/node/52292/introduction>

¹³ Druhá búrská válka vypukla v roce 1899 mezi Britským impériem a búrskými osadníky na jihu Afriky. Britové do země přicházeli především kvůli nalezištím zlata a nedbali žádosti Búrů o stažení svých vojenských jednotek. Ti je záhy napadli a ze začátku se jim Brity dařilo porážet. V průběhu času však jejich úspěch klesal, až nakonec vyhlásili v roce 1902 kapitulaci.

¹⁴ BADEN-POWELL, Robert, *Aids to Scouting*. London, 1915.

¹⁵ Skautský institut, 2020, *Šípkovník /1/ Jak vznikl skauting?* [online] YouTube video. [cit. 2020-11-02] Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=hZVmgGat_Zo&ab_channel=Skautsk%C3%BDinstitut

¹⁶ SVOJSÍK, Antonín Benjamin, *Český skaut*. 3. vydání, Praha, 2002. 9 str.

Baden-Powell uspořádal svůj první tábor na ostrově Brownsea. Dbal na to, aby se jej zúčastnili chlapci ze všech sociálních vrstev a utvrdil se tak v předpokladu, že i přes své rozdíly spolu dokázali bez problémů spolupracovat. O rok později vydal své zásadní dílo *Scouting for Boys*¹⁷ – tehdy ještě do skautu nemohly chodit dívky – se kterou skautští vedoucí dodnes pracují.

Po jejím vydání Baden-Powell opustil armádu a naplno se věnoval rozvoji skautského hnutí, jehož myšlenku šířil po celém světě. V roce 1910 požádal svou sestru Agnes,¹⁸ aby se ujala prvního dívčího oddílu – do skautu nyní mohly chodit i dívky.

1.2 Vznik českého skautingu

Osoba, která je spojována se vznikem českého skautingu, je Antonín Benjamin Svojsík, učitel tělocviku na žižkovské základní škole. Osobnost Svojsíka popisuje ve svém díle *Kdo je A. B. Svojsík* Josef Šimánek: „*A. B. Svojsík nesl sám všechny vlastnosti, jichž skauting vyžaduje od svých junáků, nesl je v sobě v znásobené míře již od dětství. Patří k lidem, kteří se museli dopracovat ke všemu, co jim život přinesl, jedině vlastní silou, vlastní důslednou a neochabující vůlí.*“¹⁹ Zároveň uvádí, že již za mlada Svojsík uvažoval o možnostech výchovy dětí a mládeže s důrazem na spojení s přírodou.

Konkrétnější představu si přivezl v létě 1911 po návštěvě Anglie a setkání s Robertem Baden-Powellem. K tomuto létu Šantora ve *Skautském století* uvádí následující: „*Zbytek prázdnin 1911, po návratu z Anglie, strávil A. B. Svojsík ve vorlovské myslivně, kde se věnoval praktickému i teoretickému skautingu. [...] V chatě spal, ve dne četl, překládal Baden-Powellův Scouting for Boys, pracoval a toulal se krásným okolím. Koupal se v rybníčku a přemýšlel, jak to vše, co poznal v Anglii a nyní sám na vlastní kůži, přetavit do smysluplné práce s mládeží.*“²⁰ Po tomto létě Svojsík založil „pokusnou družinu“, se kterou začal skauting do určité míry praktikovat.

Podle Šantory však Svojsík nechtěl založit totožnou organizaci, jako byla ta Baden-Powellova, kterou se inspiroval. Část převzal i od Setona a hnutí jako takové chtěl

¹⁷ BADEN-POWELL, Robert, *Skauting pre chlapcov*. Přeložila Lucia Sucháňová. Bratislava, 2004.

¹⁸ Agnes Baden-Powell se narodila v roce 1858 v Londýně, zemřela v roce 1945. Krátce poté, co její bratr Robert Baden-Powell založil skautské hnutí, o něj projevil zájem i stovky dívek. Požádal proto svou mladší sestru Agnes, aby se ujala vytvoření dívčí skautské organizace. Ta oficiálně vznikla v roce 1910.

¹⁹ ŠIMÁNEK, Josef, *Kdo je A. B. Svojsík*. Praha, 1946. 10 str.

²⁰ ŠANTORA, Roman ed. *Skautské století*. Praha, 2012. 32 str.

přizpůsobit národním podmínkám. Zároveň se scházel s významnými českými osobnostmi, aby si zajistil jejich podporu pro vznik takového hnutí. Jednalo se o Tomáše Garriguea Masaryka, Karla Kramáře, Aloise Jiráka a další. Jedním z nich byl i bohemista František Bílý, který organizaci vymyslel název – Junák, a sice podle díla spisovatele Josefa Holečka.²¹ Později roku 1912 se Svojsík sešel s Mikolášem Alšem a požádal ho o vytvoření českého skautského znaku. Tak vznikl dodnes používaný znak černého chodského psa, ke kterému se později přidal mezinárodně používaný znak třílisté lilie.

Svojsík kromě překladu Baden-Powellovy knihy pracoval také na svém vlastním díle. V roce 1912 spolu s dalšími zhruba třiceti autory vydal *Základy junáctví*,²² podtitul tohoto díla napovídá, čím přesně se zabývá: „*Návod pro výchovu české mládeže na základě systému sira R. Baden-Powella „scouting“ a za laskavého přispění četných odborníků napsal Ant. B. Svojsík.*“²³

První tábor se uskutečnil v létě v roce 1912, a sice v okolí chaty, kde se Svojsík o rok dříve se skautingem seznamoval. Dal dohromady družinu asi 15 chlapců z různých obcí a různého původu. Podařilo se mu získat příspěvek od Zemské komise pro ochranu dětí, stany a další vybavení mu poskytla armáda. Tábor trval čtyři týdny a chlapci si jej celý postavili sami. O svém prvním táboře napsal Svojsík v publikaci *Den v táboře junáků* mj. toto: „*Oproti klidným, snad až příliš vážným táborům anglických působí náš tábor trochu divokým dojmem. Kdežto v Anglii každý hoch ví, jak si počínati při každé práci a i začátečníci přicházejí do táborů již připraveni od starších hochů, jsou v našem táboře vesměs nováčkové, proto tisíce otázek jest vůdci denně zodpovídati, stále ukazovati, pomáhati, a tak to potrvá dobrých čtrnáct dnů.*“²⁴

V této době zároveň vznikají zárodky českého dívčího skautingu. Spisovatelka Popelka Biliánová zorganizovala v létě 1912 první letní výchovný pobyt pro dívky, kde sice ještě nespaly pod stany, avšak byly tam určité prvky skautské výchovy. V roce 1914 Biliánová vydala i knihu *O dívčím skautingu*.²⁵

Po zbytek roku 1912 se Svojsík věnoval propagaci junáctví. Na podzim pak vznikl junácký odbor při Svazu spolků a junáctví se pomalu šířilo do dalších českých měst a obcí.

²¹ HOLEČEK, Josef, *Černohorští junáci*. Praha, 1902.

²² SVOJSÍK, Antonín Benjamin, *Základy junáctví*. 3. vydání. Praha, 1991.

²³ Tamtéž, 1 str.

²⁴ SVOJSÍK, Antonín Benjamin. *Den v táboře junáků*. Praha, 1913. 6 str.

²⁵ BILIÁNOVÁ, Popelka. *O dívčím skautingu*. Praha, 1914.

V roce 1914 se junácký odbor přeměnil v samostatnou organizaci, a sice spolek Junák – český skaut. O rok později se v rámci skautské organizace dostalo uznání i dívčímu skautingu. K jednání výboru Junáka byla přizvána Popelka Biliánová a skauting pro dívky byl ustaven jako samostatný odbor spolku.

1.3 Český skauting v průběhu 20. století

Záhy však plány skautů překazila první světová válka, kvůli které řada vedoucích musela narukovat. Šantora k tomuto období uvádí: „*Skautování za války nebylo jednoduché – zřetelně se projevoval úbytek školených vůdců i nedostatek kluboven. Pokud se měli kde scházet, neměli často uhlí do kamen, chyběly peníze na potraviny, natož na pořizování kroje.*“²⁶

Řada oddílů kvůli válce zanikla, zároveň jich však spousta vznikla. Mnoho skautů se během první světové války angažovalo v dobročinnosti, spolupracovali s řadou organizací a sháněli prostředky, kde se dalo. V roce 1918 pak sehráli poměrně důležitou roli při ustanovení samostatné republiky, pomáhali především poskytováním služeb jako byla strážní služba na nádražích nebo doručování zásilek.

V průběhu dalších dvaceti let se Junák velmi rychle rozšiřoval po nově vzniklé republice a skautů stále přibývalo. V souvislosti s tím vyvstalo mnoho organizačních i ideových problémů, které jeho vedení muselo vyřešit. Postupem času spolek tak nabral podobu, ze které vychází i dnešní skauting.

Velkou změnu pro české skauty přinesl konec 30. let. V lednu roku 1939 vznikl jako výsledek integrace všech skautů a podobných spolků Junák – ústředí junácké výchovy. Šantora uvádí, že Junák musel čelit politickým tlakům, později dokonce přijal ochranu Strany národní jednoty. Podoba hnutí se zásadně změnila – byl kladen důraz na vojenské hodnoty, proto v jeho čele nyní stál velitel, nikoli starosta a obzvláště se dbalo na křesťanskou výchovu a vlastenectví.

1.3.1 První zákaz činnosti

Když v březnu roku 1939 došlo k okupaci tehdejšího Československa a následně byl ustaven Protektorát Čechy a Morava, skauti přesto pokračovali ve své činnosti, i když omezeně. Se

²⁶ ŠANTORA, Roman ed. *Skautské století*. Praha, 2012. 56 str.

začátkem druhé světové války v září toho roku byli gestapem pozavíráni vedoucí Junáka a činnost organizace byla postupně potlačována. Na jaře 1940 bylo skautům zakázáno používat veškerou symboliku, v průběhu léta mnoho táborů rozbilo gestapo a 28. října 1940 K. H. Frank vydal nařízení²⁷ o úplném rozpuštění Junáka. Mnoho skautů to nevzdávalo a přecházeli aspoň do jiných, povolených, klubů. Řada z nich se dokonce zapojila do domácího odboje, v rámci kterého díky skautským dovednostem například pomáhali lidem přecházet hranice, za což leckdy zaplatili životem. Spousta českých skautů pokračovala v činnosti i v exilu.

Již v únoru roku 1945 se začali tajně scházet členové ilegálního ústředí Junáka a připravovali se na jeho obnovu. K té došlo během pražského povstání, tedy 5. května téhož roku, válka skončila o tři dny později. Zájem o skauting byl po válce ohromný. Během pár měsíců se přihlásilo 200 tisíc členů, obnovovala se střediska a zakládala se nová. Skauti zároveň nadále pomáhali všude, kde se dalo. S novými členy však vyvstal nový problém – chyběli vedoucí. Velmi rychle proto ústředí začalo organizovat různé kurzy a vedoucí si mohli doplnit potřebné skautské vzdělání.

Karel Lešanovský ve své knize *Komunismus a skauti-komunisté*²⁸ uvádí k tomuto období následující: „*Politické strany se začaly zajímat o zatažení tohoto dobře organizovaného a osvědčeného hnutí do svých záměrů. Vynikala v tom KSČ. Té se také dařilo nalézat příznivce své politiky uvnitř dalších, tehdy jen v rámci tzv. Národní fronty povolených a působících politických stran.*“²⁹

Po válce zároveň vznikla organizace Svaz české mládeže, která byla pod záštitou komunistické strany. Později v roce 1945 se Junák po nátlaku stal členem Svazu, ale byla mu slíbena autonomie. Na přelomu roku 1947 a 1948 došlo v rámci Junáka k zásadnímu rozporu – zda vystoupit, či nevystoupit ze Svazu české mládeže. Proti sobě stáli především skauti-komunisté a zastánci apolitičnosti organizace. Na Českém sněmu se rozhodlo o setrvání ve Svazu a byl přijat tzv. Junácký manifest, v rámci něhož bylo stanoveno, že je třeba upravit skautskou myšlenku s důrazem na budovatelské ideje, stejně se vyjádřil i sněm

²⁷ ŠANTORA, Roman ed. *Skautské století*, Praha, 2012. 120 str.

²⁸ LEŠANOVSKÝ, Karel. *Komunismus a skauti-komunisté*. 2009. Dostupné z: https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/uploads.mangoweb.org/shared-prod/skautskyinstitut.cz/uploads/2013/12/Komunismus_a_skauti-komuniste.pdf.

²⁹ LEŠANOVSKÝ, Karel. *Komunismus a skauti-komunisté*. 2009. 14 str. Dostupné z: https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/uploads.mangoweb.org/shared-prod/skautskyinstitut.cz/uploads/2013/12/Komunismus_a_skauti-komuniste.pdf.

Slezský. Opačný postoj však zaujal Moravský sněm a rozhodnout to měl až sněm celostátní. K němu však nedošlo.

1.3.2 Druhý zákaz činnosti

V únoru roku 1948 došlo ke komunistickému převratu. Zástupci strany obsadili i skautské ústředí a později byl ustaven tzv. akční výbor Junáka. Jak uvádí Šantora: „*Přihlásil se k politice KSČ a začal jednat: S okamžitou platností zrušil Duchovní radu a křesťanské skautské oddíly a odvolal šéfredaktory ústředních skautských časopisů.*“³⁰ Junák se tak krátce po válce opět postupně rozpadal – v dubnu 1948 byl přeměněn na organizaci výhradně pro mládež mezi 6 a 15 lety, vedoucí museli povinně přejít do Svazu mládeže. Pokud odmítli, jejich oddíly zanikly.

Řada skautských vedoucích byla režimem pronásledována a následně i zatýkána. Obžalovaných bylo přes 600 a mnohým z nich ještě nebylo ani 18 let. Někteří skončili ve vězení za snahu obnovovat skauting nebo přípravu protistátních akcí, někteří byli dokonce popraveni. Režim se všemožnými prostředky snažil skauting hanět a stavět proti němu společnost.

V roce 1951 ÚV KSČ rozhodl o ukončení Junáka, jelikož jej podle něj zcela nahradil Pionýr.³¹ V ten moment však skautské oddíly už téměř neexistovaly. Skauti opět do určité míry pokračovali v exilu, někteří dokonce v ilegalitě. Obnovy se ale dočkali až v roce 1968.

Tu umožnila výměna osobností v čele komunistické strany a tím způsobená určitá změna ve společnosti. V březnu roku 1968 svolali představitelé Junáka setkání a chystali se na oficiální obnovení činnosti. Členů bylo opět ohromné množství a vedení tak mělo plné ruce práce – po dvaceti letech zákazu museli uvést do chodu spoustu oddílů, které neměly klubovny, zázemí nebo finance. Stejně jako po válce chyběli i kvalifikovaní vedoucí.

1.3.3 Třetí zákaz činnosti

Radost z obnovy však netrvala dlouho. Příjezd tanků zemí Varšavské smlouvy do Československa v srpnu roku 1968 znamenal i zásadní ránu pro skauty. Řada táborů se

³⁰ ŠANTORA, Roman ed. *Skautské století*, Praha, 2012. 143 str.

³¹ Pionýr, přesněji Pionýrská organizace Československého svazu mládeže vznikl v roce 1949 a spadl pod komunistickou stranu. Jednalo se o organizaci, která sdružovala a vychovávala děti a mládež a v řadě aspektů se inspirovala skautingem. V roce 1970 byla sloučena s Junákem do jedné organizace. Po pádu komunismu však zanikla a navázala na ni již nezávislá organizace Pionýr, která funguje dodnes.

rychle rušila a oddíly s napětím vyčkávaly, co bude dál. Komunistická strana záhy opět začala kontrolovat jednotlivá střediska, v listopadu roku 1969 ÚV KSČ rozhodl o sjednocení mládeže do jedné organizace – Pionýrské organizace socialistického svazu mládeže. Skautští vedoucí se přes mnohé spory v tento moment rozhodli dobrovolně do svazu vstoupit. V září roku 1970 přesto došlo k ukončení činnosti Junáka.

Oddíly a jejich vedoucí byli opět postaveni před nelehkou volbu – oddíl buď mohli úplně zrušit, přejít do Pionýra nebo se přidat do jiné organizace (např. do turistických oddílů mládeže³²), krajní variantou byl pak přechod do ilegality. Pionýru připadla kromě rady členů i velká část skautského majetku a do jeho čela se k překvapení všech přidali i nejvyšší představitelé Junáka. Skautskou výchovu šlo v těchto podmínkách aplikovat velmi omezeně, přesto se o to mnozí vedoucí i pod drobnohledem komunistické strany alespoň skrytě pokoušeli.

Skauti, kteří nadále pokračovali v ilegalitě, byli ve velkém ohrožení. Proto v těchto oddílech panovala velmi přísná disciplína a zapojovat se mohli pouze osvědčení a spolehliví členové. Vedoucím v tomto období již nehrozila poprava, jako tomu bylo v 50. letech, nicméně myšlenka skautingu byla stále zatracována a vedoucí tak mohli být zavřeni do vězení či vyhozeni ze zaměstnání.

1.3.4 Obnova skautingu po roce 1989

Na lepší časy začalo skautingu svítat ve druhé polovině 80. let poté, kdy v čele Sovětského svazu stanul Michail Gorbačov a situace v celém komunistickém bloku se lehce uvolnila. *„Zásadní zlom nastal v roce 1989. K veřejnému vzdoru vůči režimu v hlavním městě se připojila i silná ilegální skautská skupina. Začala vydávat samizdatový časopis Čin a připravila scénář obnovy Junáka,*“³³ uvádí k tomuto období Šantora.

Po pádu komunismu v Československu v listopadu 1989 se velmi rychle začalo probouzet právě skautské hnutí. Řada lidí se začala angažovat v tzv. přípravné skupině (mezi

³² Turistické oddíly mládeže sloužily k setkávání a výchově dětí, zaměřovaly se především na pobyt v přírodě a na turistiku. Na rozdíl od skautingu však v průběhu komunistické vlády nebyly v Československu zakázané, a proto se pod ně mnoho skautských oddílů ukrývalo. Tyto oddíly fungují i dnes pod Asociací turistických oddílů mládeže ČR.

³³ ŠANTORA Roman ed. *Skautské století*, Praha, 2012. 203 str.

nimi byl mj. i Jaroslav Foglar³⁴), která sepsala sedmibodové prohlášení³⁵ o budoucí podobě Junáka a zřídila Skautskou informační kancelář. Ta měla sloužit k jednotné organizaci Junáka a pomáhat oddílům a střediskům s obnovou činnosti.

O roce 1989 a následně obnově skautingu detailně vypráví dokument *Hledání lilie*,³⁶ který vznikl pod záštitou Skautského institutu. Začíná záběry na první oficiální setkání představitelů Junáka, které proběhlo 2. prosince 1989 v Městské knihovně v Praze a český skauting byl potřetí obnoven. Necelý půlrok nato se konal junácký sněm, na kterém byla poprvé do čela Junáka zvolena žena – Dagmar Burešová.³⁷

Jak ukazuje dokument, obnova skautingu však nebyla pouze růžová, organizace se musela potýkat s řadou vnitřních i vnějších problémů. Primárně se jednalo o rozpor generací, které se v Junáku střetly. Časopis *Skautský svět* to popisuje takto: „Často se [...] konflikty neodehrávaly mezi věkovými generacemi, ale především mezi těmi, kteří 20 či 40 let výchovu sledovali zpozzdálí, a těmi, kteří skauting nezažili, ale aktivně vedli děti pod krycí hlavičkou.“³⁸

Tou první skupinou byli především činovníci, kteří „skautovali“ již před obdobím normalizace nebo dokonce ve čtyřicátých letech. Byli to tedy lidé, kteří sice měli bohaté zkušenosti, avšak posledních dvacet let nebyli ve výchově mládeže aktivní a jejich pohled byl proto poněkud zastaralý. A byli to právě tyto lidé, kteří byli zvoleni do čela Junáka. Proti nim stála mladší generace, která naopak vychovávala mládež během sedmdesátých a osmdesátých let, takže měla představu o tom, co na mladé lidi funguje. Každá z těchto generací měla odlišný pohled na to, jak by skauting měl nyní vypadat. Spor mezi nimi se vlekl téměř celá devadesátá léta a až třetina členů kvůli tomu odešla. Jednalo se především o mladší vedoucí, kteří nechtěli, aby jim starší vedoucí vnucovali skauting 40. let, který v té

³⁴ Jaroslav Foglar byl spisovatel a jeden z nejznámějších českých skautů. Narodil se v roce 1907 v Praze, zemřel v roce 1999. Přezdívalo se mu Jestřáb a mnoho let působil jako vedoucí oddílu Pražská dvojka. Svou literaturou pro mládež přivedl mnoho mladých lidí ke skautingu. Mezi jeho nejznámější díla patří Hoši od Bobří řeky a postavy Rychlých šípů, které se objevují třeba v knihách Stínadla se bouří nebo Záhada hlavolamu.

³⁵ Skautský institut, *Do třetice a dost*. [online]. Praha: Roman Šantora, 2014. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://do-tretice-a-dost.tumblr.com/post/103717087641/26-11-1989-skupina-kolem-%C4%8Dasopisu-%C4%8Din-a>.

³⁶ Skautský institut, *Hledání lilie*. [online]. Praha: Adam Drda, Viktor Portel, 2019. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://www.skautskyinstitut.cz/film>.

³⁷ Dagmar Burešová se narodila v roce 1929. Po studiu práv a působení v advokacii byla v roce 1989 jmenována ministryní spravedlnosti, na začátku 90. let byla poslankyní a předsedkyní České národní rady za Občanské fórum. Po obnově skautingu v roce 1989 byla zvolena jeho starostkou. Zemřela v roce 2018.

³⁸ ŠANTORA, Roman. Strach o skauting. *Skautský svět*. Praha: Junák – český skaut, Tiskové a distribuční centrum, z. s., 2009, č. 2/58, 9. ISSN 1212-9070.

době již neobstál.

Tento nesoulad se projevoval i v dalších tématech, která nové vedení potřebovalo rozhodnout. Starší generace byla například zásadně proti koedukovaným oddílům, přestože jich bylo nespočet a jak Pionýr, tak turistické oddíly mládeže takto bez problémů fungovaly. Nepříjemnosti způsobovala i historie některých vedoucích, kteří byli členy KSC nebo spolupracovníky StB. Vedení také potřebovalo vyřešit nedostatek, resp. neexistenci majetku, jelikož byl skautům zabaven a věnován Pionýru. Bez zázemí a vybavení nemohly oddíly fungovat.

Začátkem devadesátých let se Junák mohl vrátit do světových skautských organizací³⁹ a jeho členové mohli navazovat zahraniční styky s ostatními skauty. Poté, co se v roce 1993 rozdělilo Československo, rozdělil se i Junák a obě nové organizace musely znovu zažádat o vstup do mezinárodních organizací.

Český skauting v současné době zažívá úspěšné období. V roce 2019 byl překonán dosavadní rekord v trvání svobodného skautingu. Za skauty se v Česku nyní označuje téměř 68 tisíc lidí⁴⁰ po celé republice a zájem o členství stále roste.

1.4 Skautská myšlenka

Jak je již patrné ze samotné historie skautingu, hnutí od svého začátku nestojí pouze na zručnosti a schopnostech, jak přežít v přírodě, ale svou roli hraje i jeho duchovní rozměr. V každé zemi má svou podobu, jednotlivé oddíly a střediska k němu přistupují po svém a od dob Baden-Powella a Svojsíka se (stejně jako společnost a okolnosti) zásadně proměnil. Tato dílčí kapitola si tedy bere za cíl obecně představit základy, ze kterých skautská idea vychází.

Robert Baden-Powell ve své knize *Scouting for Boys*⁴¹ zmiňuje šest hlavních znaků, ze kterých skauting sestává. Jedná se o život v přírodě, lesní moudrost, rytířství, záchranu života, vytrvalost a lásku k vlasti. Zásady pro duchovní rozměr najdeme v rámci rytířství, kde Baden-Powell vyzdvihuje především čest, a naopak zatracuje lež a krádež. Zmiňuje i

³⁹ Největší skautskou organizací na světě je Světová organizace skautského hnutí (World Organization of the Scout Movement, tedy WOSM). Založena byla v roce 1920, sídlí v Ženevě. Druhou významnou organizací je Světová organizace skautek (World Association of Girl Guides and Girl Scouts, tedy WAGGGS). Oficiálně byla založena v roce 1928, sídlí v Londýně.

⁴⁰ Junák – český skaut, z. s. *Skautů přibýlo o 50 procent za poslední desetiletí. V době krize pomáhají, kde je třeba.* [online]. Praha: Junák – český skaut, z. s., 2020. [cit. 2020-11-01]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/150procent/>.

⁴¹ BADEN-POWELL, Robert, *Skauting pre chlapcov*. Přeložila Lucia Sucháňová. Bratislava, 2004.

tzv. rytířský kodex, podle kterého rytíři „byli věrní Bohu, svému králi a své vlasti. Byli zdvořilí a slušní ke všem ženám, dětem a slabým lidem. Každému pomáhali. [...] Učili se zacházet se zbraněmi, aby mohli ochránit své náboženství a vlast. Starali se o sebe, aby byli silní, zdraví a aktivní a mohli dobře plnit své povinnosti. A vy jako správní skauti byste měli následovat jejich rytířský příklad.“⁴² Jak z toho vyplývá, jednou ze zásad, na které byl skauting založen, byla víra v Boha.

Pro srovnání, jak k těmto myšlenkám přistupuje současný skauting, je možné podívat se na stránky skautské světové organizace.⁴³ Ta vymezuje tři základní principy hnutí: povinnost k Bohu, povinnost k ostatním a povinnost k sobě, které pak blíže specifikuje. Tyto principy platí pro skauty ve všech státech světa, avšak konkrétní znění je na dílčích organizacích. Stanovy Junáka definují základní principy takto: „*povinnost k Bohu, chápána jako povinnost hledat a respektovat v životě vyšší hodnoty než materiální; povinnost vůči ostatním, chápána jako věrnost své vlasti, která je v souladu s úsilím o mír, snaha o vzájemné pochopení a spolupráci mezi lidmi, národy a různými sociálními skupinami; je pojata jako závazek účastnit se na rozvoji společnosti, jako úcta a láska prokazovaná bližním a přírodě; povinnost vůči sobě, chápána jako odpovědnost za rozvoj sebe sama.*“⁴⁴

V Česku (i Československu) probíhala v průběhu 90. let velká debata ohledně víry v Boha v rámci základních principů skautingu. Svůj podíl na tom má komunistická historie naší země, která se ji snažila potlačovat a zároveň i míra ateismu v Česku.⁴⁵ Ve stanovách je sice zakotvena povinnost k Bohu, zároveň je však vysvětleno, že se nemusí jednat nutně o Boha, ale o vyšší než materiální hodnoty.

1.4.1 Skautský slib a zákon

Tři základní principy hnutí se promítají do skautského slibu a skautského zákona. O nich mluví již Baden-Powell, který zároveň vysvětluje, co skautský slib vlastně je. „*Při svém přijímání za skauta budete před celý oddílem skládat skautský slib. [...] Není lehké tento slib*

⁴² BADEN-POWELL, Robert, *Skauting pro chlapcov*. Přeložila Lucia Sucháňová. Bratislava, 2004. 24 str.

⁴³ World Organization of the Scout Movement. *The Scout Promise and Law*. [online]. Ženeva: [cit. 2020-11-07]. Dostupné z: <https://www.scout.org/promiseandlaw>.

⁴⁴ Junák – český skaut, z. s. *Stanovy spolku* [online]. Litomyšl, 29.3. 2014, s. 25 [cit. 2029-10-29]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/wp-content/uploads/2018/05/stanovy-junaka.pdf>.

⁴⁵ Z průzkumů ústavu STEM z let 1994–2018 vyplývá, že za ateisty se v Česku považuje 20 až 30 procent obyvatel. 30 až 40 procent pak uvádí, že nejsou nábožensky založeni. STEM, *Postoj Čechů k náboženství*. [online]. Praha: STEM, 2018. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/postoj-cechu-k-nabozenstvi/>.

*dodržovat, je však velmi vážný a nikdo není skutečným skautem, pokud se nesnaží vší silou se jím řídit.*⁴⁶ Jeho znění se opět v průběhu času měnilo, Baden-Powell i Svojsík v něm explicitně vyjádřili víru v Boha a podle světové skautské organizace to tak je i nyní. Avšak Junák se rozhodl nechat to na uvážení každého člena. Český skautský slib tedy zní takto: „*Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe: sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době, plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské, duší i tělem být připraven(a) pomáhat vlasti i bližním.*“⁴⁷ Stanovy zároveň uvádějí, že „*Slib lze doplnit dobrovolným dodatkem: ,K tomu mi pomáhej Bůh.*“⁴⁸

Z textu slibu vyplývá, že skauti dodržují jakési zákony. Všimá si toho i Svojsík, který ve svých *Základech junáctví* uvádí následující: „*Skládáte slib junácký, že zákony, jež platí pro hochy-skauty budete vždy plnit. Je třeba tedy, abyste je poznali. Slyšte tedy! Heslo Junáků je: Bud' připraven! To znamená, že je třeba abyste duší i tělem byli vždy hotovi konati svou povinnost.*“⁴⁹ Zde zároveň představuje dnes již všeobecně známé skautské heslo „Bud' připraven!“

Skautských zákonů je celkem deset a pro členy hnutí jsou jakýmsi návodem, jak by se měli chovat. Tak, jak o nich hovořil Baden-Powell, je převzal Svojsík. V pozměněné, aktualizované formě se jimi skauti po celém světě řídí doteď. Stejně jako s ideou samotnou, i se zákony jednotlivá střediska a oddíly pracují různě. Některé po svých členech chtějí znát přesné znění včetně správného pořadí, jiným stačí povědomí o jejich obsahu.

⁴⁶ BADEN-POWELL, Robert, *Skauting pre chlapcov*. Přeložila Lucia Sucháňová. Bratislava, 2004. 31 str.

⁴⁷ Junák – český skaut, z. s. *Stanovy spolku* [online]. Litomyšl, 29.3. 2014. [cit. 2029-10-29]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/wp-content/uploads/2018/05/stanovy-junaka.pdf>.

⁴⁸ Junák – český skaut, z. s. *Stanovy spolku* [online]. Litomyšl, 29.3. 2014. [cit. 2029-10-29]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/wp-content/uploads/2018/05/stanovy-junaka.pdf>.

⁴⁹ SVOJSÍK, Antonín Benjamin, *Základy junáctví*. 3. vydání. Praha, 1991. 43 str.

Jejich vyčerpávající výčet obsahují opět stanovy Junáka: „*Skautský zákon zní:*

1. *Skaut je pravdomluvný.*
2. *Skaut je věrný a oddaný.*
3. *Skaut je prospěšný a pomáhá jiným.*
4. *Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta.*
5. *Skaut je zdvořilý.*
6. *Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských.*
7. *Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců.*
8. *Skaut je veselý myslí.*
9. *Skaut je hospodárný.*
10. *Skaut je čistý v myšlení, slovech i skutcích.*⁵⁰

O duchovním aspektu skautingu byla již napsána řada knih a jedná se o velmi rozsáhlé téma, o kterém debata patrně nikdy neskončí. Jeho význam krátce představil otec skautingu Baden-Powell ve svém posledním vzkazu skautům: „*Člověk je však skutečně šťastný, až když rozdává štěstí i jiným. Pokuste se zanechat svět o něco lepší, než jste ho našli a až přijde váš čas, můžete umřít šťastní a s vědomím, že svůj život jste nepromrhali, ale využili. ‚Být připraven‘ je způsob, jak žít a umřít šťastný – vždy se držte svého skautského slibu, i když jste už z chlapce vyrostli a ať vám v tom pomáhá Bůh.*“⁵¹

2. Rozhovor

„*Dialog: z řeckého dialogos (konverzace, rozmluva mezi několika osobami) je jazykový projev střídavě pronášený dvěma nebo více mluvčími, kteří si své promluvy zpravidla adresují navzájem. V tomto smyslu se liší od monologu.*“⁵² Takhle ve své knize *Encyklopedie estetiky* definuje Étienne Souriau pojem dialog, kterým lze v určitých případech nahradit české slovo rozhovor.

Rozhovor neboli interview hraje důležitou roli v žurnalistice. Jedná se o jeden ze

⁵⁰ Junák – český skaut, z. s. *Stanovy spolku* [online]. Litomyšl, 29.3. 2014, s. 25 [cit. 2029-10-29]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/wp-content/uploads/2018/05/stanovy-junaka.pdf>

⁵¹ BADEN-POWELL, Robert, *Skauting pre chlapcov*. Přeložila Lucia Sucháňová. Bratislava, 2004. 285 str.

⁵² SOURIAU, Étienne, *Encyklopedie estetiky*. Praha, 1994. 169 str.

způsobů, jak novináři mohou získat informace. Barbora Osvaldová spolu se svými kolegy v knize *Praktická encyklopedie žurnalistiky*⁵³ interview definuje takto: „žurnalistická metoda, jak získat informace i samostatný, v médiích uplatňovaný druh; dialog otázek a odpovědí, v němž partneři na rozdíl od diskuse mají jasně stanovené role tazatele a odpovídajícího.“⁵⁴ Pro rozhovor oslovuje novinář zpravidla osobu, která má k tématu co říct. Tedy někoho, kdo je v daném oboru odborníkem, případně jehož názory či zkušenost mohou být pro zvolené téma interview přínosné. Téma, kterým se bude rozhovor zabývat, určuje novinář, stejně jako otázky, které bude respondentovi pokládat. Důležitá je i editace rozhovoru, jelikož novinář má možnost jej upravit – obzvlášť u písemného výstupu – do té míry, aby neměnil smysl odpovědí. Zároveň Osvaldová a kolektiv vymezují typy rozhovoru: „čistý dialog, monologický s vypuštěním otázek; rozprava, kde autor má rovnocenné postavení, klade rozsáhlejší otázky; autointerview, nepravé interview, kdy jsou odpovědi vybrány např. z již publikované knihy, dramatu apod.“⁵⁵

Podobně vymezuje typy rozhovoru i Markéta Dočekalová v publikaci *Tvůrčí psaní pro každého*.⁵⁶ Uvádí, že v Česku rozlišujeme tyto formy rozhovoru: klasický (neboli čistý), zpracovaný, monologický, realizovaný rozpravou a reportážní. Každý z nich pak představuje i podrobněji. Rozhovor klasický vymezuje takto: „Popis prostředí, atmosféry a portrét zpovídání zde víceméně ztrácí význam. Plná pozornost se soustředí na otázky a odpovědi. Proto sem patří zejména rozhovory s politiky nebo se známými osobnostmi“.⁵⁷ Podobný klasickému neboli čistému rozhovoru je pak rozhovor zpracovaný. Zachovává podobu otázek a odpovědí, nicméně dává autorovi více manipulačního prostoru. Ten může text doplnit třeba svými komentáři nebo jednoduše dalším textem.

Rozhovor monologického typu napovídá již svým názvem a svou výslednou podobou se zásadně liší od předchozích dvou typů. Je zde zcela vypuštěn novinář a jeho otázky, text je pouze plynulou výpovědí respondenta. Dalším typem je pak rozhovor realizovaný rozpravou, který nabourává klasický způsob vedení rozhovoru, kdy se tazatel ptá a respondent odpovídá. Zde spolu oba účastníci diskutují, sdílejí názory a ptát se může jak tazatel, tak respondent. Poslední formou interview je reportážní rozhovor. Dočekalová k němu uvádí: „V takovém rozhovoru hraje důležitou roli popis místa i situace, nesmí chybět

⁵³ OSVALDOVÁ, Barbora, HALADA, Jan, *Praktická encyklopedie žurnalistiky*. Praha, 2002.

⁵⁴ Tamtéž. 82 str.

⁵⁵ Tamtéž. 82 str.

⁵⁶ DOČEKALOVÁ, Markéta, *Tvůrčí psaní pro každého*. Praha, 2006.

⁵⁷ Tamtéž. 57 str.

fotografie, důležitý je i popis (vyobrazení) atmosféry a nebo portrétu zpovídaného.“⁵⁸

2.1 Historie rozhovoru

První rozhovory byly dochovány již z dob antiky, popisuje Dočekalová.⁵⁹ Prvenství si připisal Homér ve svých dílech Ilias a Odyssea, ale důležitou památkou pro historii interview jsou také Sokratovy rozhovory. Ten právě skrze velmi dobře a promyšleně vedené rozpravy přemýšlel o základních otázkách života a světa okolo sebe. V průběhu let se ale pohled na tvorbu rozhovoru měnil. Dočekalová k tomu uvádí: „K výraznému obratu dochází ve vývoji tohoto žánru po vydání ‚Rozhovorů s Goethem‘ (z let 1836–1848) od Johanna Petera Eckermanna. V těchto rozhovorech mluví Eckermann přímo s Goethem, zobrazen je přímý rozhovor dvou osob. Rozhovor je ovšem zpracován tak, že působí téměř dojmem samomluvy. Eckermann se snažil o velmi věcné zachycení skutečnosti, bez dalších dotazů a komentářů. Tato zkušenost vnesla do vývoje tohoto žánru větší snahu o autentičnost.“⁶⁰

Zároveň Dočekalová dodává zkušenost z českého novinářského prostředí, kde žánr rozhovoru poprvé použil Václav Matěj Kramerius, který jej podle ní později, konkrétně od roku 1802, zařadil mezi pravidelné rubriky svých novin. Kramerius koncem 18. století vydával noviny s názvem *Pražské poštovské noviny*, později přejmenovány na *Krameriusovy vlastenské noviny*, uvádí kolektiv autorů publikace *Dějiny českých médií*⁶¹ Petr Bednařík, Jana Jiráková a Barbara Köpplová. Autoři zároveň potvrzují, že Kramerius používal v novinách rozhovory: „Noviny měly přílohy, v nichž Kramerius seznamoval čtenáře s vědeckými poznatky, s novými metodami v řemeslné výrobě a zemědělství. Pro přiblížení jednotlivých témat používal přístupnější formy dialogu, povídky a dopisu.“⁶²

Názory na historii interview se různí. Podle Karla Hvižd'aly⁶³ je rozhovor nejnovějším žurnalistickým žánrem. Ve svém textu odkazuje na vědce Nilse Gunnara Nilssona, podle kterého rozhovor vznikl z reportáže v roce 1835 ve Spojených státech, odkud se rozšířil do Velké Británie. Všude po Evropě se rozhovor však tak rychle neobjevoval. „V Německé říši a v c. a k. Rakousku-Uhersku tato forma buď vůbec neexistovala, nebo měla pokleslou úroveň, eventuálně byla využívána jen mocnými k tomu,

⁵⁸ DOČEKALOVÁ, Markéta, *Tvůrčí psaní pro každého*. Praha, 2006. 58 str.

⁵⁹ Tamtéž. 54–66 str.

⁶⁰ Tamtéž. 54–55 str.

⁶¹ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPOVÁ, Barbara, *Dějiny českých médií*. Praha, 2019.

⁶² Tamtéž. 72–73 str.

⁶³ OSVALDOVÁ, Barbora a kol., *Rozhovory o interview*. Praha, 2009.

aby sdělili to, co oni sami uznávají za vhodné, a nikoliv to, co zajímá lidi. ⁶⁴

Podle Hvižďaly se na počátku svého vývoje interview používalo hlavně v bulvárních médiích, postupem času už ale nabývalo na kvalitě a serióznosti. Ukázat to lze na jednom z nejvýznamnějších evropských autorů rozhovoru Henrim Opperovi de Blowitzovi. Ten za dobu své kariéry udělal mnoho rozhovorů, ať už s králi, papeži nebo třeba kancléřem Bismarckem.

K poměrně zásadní změně podoby rozhovoru došlo ve 20. století, kdy ve Spojených státech vznikalo mnohem více politických rozhovorů. Během 50. let vzniklo dnes již tradiční televizní interview, kdy novinář a respondent sedí naproti sobě. V polovině 20. století pak v Německu vyšlo první moderní interview, a sice v časopise *Spiegel*, z čehož se stala tradiční součást každého vydání.

V historii interview stojí za zmínku mnoho významných novinářů, kteří v tomto žánru vynikali. Hvižďala zmiňuje třeba německého novináře Benna Wittera, který psal pro deník *Die Zeit*. Se zpovídánými nevedl klasická interview, ale šel se s nimi projít a podle toho, co si zapamatoval, následně napsal text. Důležitou osobou byla také Oriana Fallaci, která vedla rozhovor třeba s Henrym Kissingerem nebo Muammarem Kaddáfím. Do rozhovorů, které dělala, šla vždy s velkou vervou, a především osobními názory, které v jejich průběhu dávala důrazně najevo.

V Československu se rozhovory rozmohly především skrze rozhlas. Významnou součástí české historie interview jsou *Hovory s T.G.M.*,⁶⁵ které sepsal Karel Čapek. Jedná se o ukázkový monologický rozhovor, kdy Čapkovy otázky nejsou vůbec součástí textu. Jak na počátku 20. století, tak v jeho druhé polovině lze najít zásadní rozhovory především v *Literárních novinách*. Později, v období normalizace, se rozhovory v pravém slova smyslu publikovaly pouze v samizdatu. Sám Hvižďala, který o historii rozhovoru v publikaci *Rozhovory o interview*⁶⁶ píše, je jednou z nejdůležitějších postav v žánru interview. V 80. letech dělal rozhovor například s Pavlem Landovským, v letech 90. pak vyšla jeho kniha *Dialogy*,⁶⁷ kde rozprávěl třeba s Ludvíkem Vaculíkem nebo Václavem Bělohradským. Zároveň vedl rozhovory s Václavem Havlem, na jejichž základě vznikla kniha *Dálkový*

⁶⁴ OSVALDOVÁ, Barbora a kol., *Rozhovory o interview*. Praha, 2009. 11 str.

⁶⁵ ČAPEK, Karel, *Hovory s TGM*. Praha, 1935.

⁶⁶ OSVALDOVÁ, Barbora a kol., *Rozhovory o interview*. Praha, 2009. 9–40 str.

⁶⁷ HVÍŽDALA, Karel, *Dialogy*. Praha, 1997.

výslech.⁶⁸ Hvížd'alovy rozhovory jsou typické tím, že z textu vychází přátelská atmosféra, kterou dokázal se zpovídánými navodit. Ukázkou toho je například knižní rozhovor s Arnoštem Lustigem, který nese název *Tachles, Lustig*.⁶⁹

2.2 Jak se dělá rozhovor

Protože je rozhovor pro novináře jedním ze základních způsobů obstarávání informací, existuje řada pravidel, kterými by se při jeho tvorbě měl řídit. Lynette Scheridan Burns ve své knize *Žurnalistika*⁷⁰ zmiňuje především novinářovo vědomí, se kterým by měl k rozhovoru přistupovat a uvádí, že se sice jedná o vhodný způsob získávání informací, má však své limity, co se týče spolehlivosti. Konkrétně uvádí: „*Jinými slovy řečeno, novinář nikdy neví, co si druhý člověk myslí, ví jenom, co člověk říká. Rozhovor tedy může být potenciálně zavádějícím zdrojem ‚faktů‘, jestliže novinář předpokládá, že osoba poskytující informace mluví naprostou pravdu.*“⁷¹ Nemusí se samozřejmě jednat pouze o úmyslnou lež – lidé se leckdy mýlí a mohou tak novináře uvést v omyl bez toho, aby to byl jejich záměr. Jak Burns upozorňuje, odpovědnost za text leží výlučně na autorovi, tedy novináři. Právě on má kriticky zhodnotit odpovědi svého respondenta.

Problém může nastat v momentě, kdy má novinář na danou problematiku již předem vytvořený názor. Odpovědi respondenta totiž může interpretovat tak, aby si svůj vlastní názor jen potvrdil. Burns odkazuje na knihu Melvina Menchera *Basic Media Writing*,⁷² ve které autor zmiňuje slavný experiment. Ten ukázal, že studenti žurnalistiky dělají mnohem více chyb u článků, které jsou v rozporu s jejich přesvědčením a názory než v opačném případě. Stejně tak se však může stát, že novinář odpovědi zpovídáného pouze špatně pochopil, aniž by to bylo jeho úmyslem.

Konkrétní pravidla pro tvorbu rozhovoru nabízí Markéta Dočekalová. Jako první zásadu uvádí nutnost znát svého respondenta. Novinář by měl být na každé interview dostatečně připraven, tedy udělat si důkladnou rešerši jak k samotnému tématu, tak k osobě, kterou zpovídá. Ostatně z této rešerše mu pak vyvstanou i otázky, které během rozhovoru může pokládat. Tuto tezi potvrzují a zdůrazňují i Stephan Ruß-Mohl a Hana Bakičová ve

⁶⁸ HAVEL, Václav, *Dálkový výslech*. Londýn, 1986.

⁶⁹ HVÍŽDALA, Karel, *Tachles, Lustig*, Praha, 2010.

⁷⁰ BURNS, Lynette Sheridan, *Žurnalistika*. Praha, 2004.

⁷¹ Tamtéž. 93 str.

⁷² MENCHER, Melvin, *Basic Media Writing*. 1992.

své knize *Žurnalistika. Komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*.⁷³ Upozorňují, že k tomu, aby interview proběhlo co nejlépe, je třeba opravdu velkou pozornost věnovat jeho přípravě. Citují zároveň novináře Cornelia Ryana, který k tématu uvádí: „*Nedělejte interview s nikým, pokud už předem neznáte alespoň 40 % odpovědí.*“⁷⁴ Jak autoři uvádí, znát svého respondenta je důležité nejen pro kvalitu výsledného rozhovoru, ale i pro atmosféru během něj. V momentě, kdy novinář pořádně neví, s kým interview dělá, může odpovídajícího přinejmenším rozladit, ba dokonce urazit, což se může odrazit i na míře jeho sdílnosti a otevřenosti.

Druhá zásada, kterou Dočekalová zmiňuje je, že by novinář měl věnovat čas vzájemnému poznávání. Měl by se tedy respondentovi představit a vysvětlit mu svůj záměr a účel vedeného rozhovoru. Důležité totiž je navodit příjemnou atmosféru, ve které se bude chtít dotazovaný novináři otevřít a bude mu věřit. Toto pravidlo je jistě důležité, avšak míra jeho uplatnění se bude lišit případ od případu. Když tedy novinář kupříkladu vede televizní rozhovor s předsedou vlády, jedná se o zcela jinou situaci, než když se bude ptát spisovatele na jeho novou knihu a co ho k jejímu napsání inspirovalo.

Třetí pravidlo se týká kladení otázek. Z přípravy novináři zpravidla rovnou vyplynou otázky, na které se bude chtít zeptat, případně mohou vyplynout i ze samotného tématu či okolností rozhovoru. Dočekalová však varuje před konkrétně formulovanými otázkami. „*Navíc je tu i jedno velké riziko, pokud máte otázky napsané na papíru. Totiž – že se jich budete křečovitě držet a unikne vám mnoho zajímavých věcí a informací. V rozhovoru totiž nejde jen o kladení otázek, ale také o poslouchání.*“⁷⁵ Na formu, v jaké si připravovat otázky, se můžou názory novinářů různit – ostatně každému vyhovuje něco jiného. Důležitá je však druhá část citace, a sice, že zásadní je během rozhovoru poslouchat a reagovat na to, co respondent právě říká. Nesnažit se za každou cenu držet předem napsané struktury, ale klidně se od ní odchýlit. Samozřejmě to musí být ve prospěch rozhovoru, pokud se zpovídaný otázce záměrně vyhýbá, musí si novinář trvat na svém. Avšak v momentě, kdy se respondent rozmluví o něčem, o čem třeba novinář chtěl mluvit v jiné části rozhovoru, měl by se mu přizpůsobit, a ne jej uměle tlačit do předem stanovené struktury.

Čtvrtá rada je s tou třetí velmi úzce spojena. Týká se samotného znění otázek, tedy

⁷³ RUß-MOHL, Stephan, BAKIČOVÁ, Hana, *Žurnalistika. Komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Praha, 2005.

⁷⁴ Tamtéž. 63 str.

⁷⁵ DOČEKALOVÁ, Markéta, *Tvůrčí psaní pro každého*. Praha, 2006. 56 str.

jakým způsobem novinář otázky formuluje. Od toho, jaké otázky klade, se totiž do značné míry odvíjí i kvalita odpovědí respondenta. Pokud se novinář ptát neumí, povede to obecně k nekvalitnímu interview. To v knize *Rozhovory o interview* zmiňuje i Barbora Osvaldová: „*Nápaditý a sečtělý autor dokáže i z průměrného člověka udělat zajímavou postavu. A naopak: špatně volenými a formulovanými otázkami může autor způsobit, že zpovídaný ve výsledku vypadá, jako by rozumu nepobral.*“⁷⁶ Zároveň je třeba si dát pozor na sugestivní otázky – tedy situace, kdy má novinář již dopředu nějaké očekávání a chce si jej akorát nechat od respondenta potvrdit.

Barbora Osvaldová spolu s Radimem Kopáčem pro knihu *Rozhovory o interview* oslovili několik významných novinářů a odborníků na vedení rozhovoru, přičemž každý z nich k tématu interview napsal svou vlastní kapitolu. V rámci ní popisuje svou vlastní zkušenost s vedením rozhovoru, ať už byli na straně zpovídacího nebo zpovídaného. Ondřej Neff ve svém textu mj. popisuje důležitost přípravy: „*Osvědčily se mi tematické okruhy. Vím, že chci hovořit o tom a tom. Připravím se na to. A kladu otázky. Hodně lidí si otázky píše předem. Stalo se mi, že mi novinář položil otázku, já odpovídal a on mi řekl: ‚Tohle mi neříkejte, to přijde až po otázce číslo šest!‘ Pokládám to za naprosto pochybenou praxi.*“⁷⁷

V pozici tazatele i respondenta je velmi často také herec a moderátor Marek Eben, který se v rozhovoru s Alicí Tejkalovou pro monografii zmiňuje třeba o krátkosti otázek: „*A taky mám zkušenost, že krátké otázky jsou dobré otázky. Občas mě zpovídají novináři, jejichž otázky jsou delší než moje odpovědi. Člověk úplně cítí, jak tomu protějšku vlastně o odpověď ani moc nejde, stačí, když se uspokojí tou exhibiční otázkou. A na tu se většinou dost špatně odpovídá.*“⁷⁸

Jindřich Šídlo se pak ve své kapitole zaměřuje především na politický rozhovor, na který je odborník. Nicméně zároveň obecně definuje, jak je potřeba k rozhovoru přistupovat: „*Udělat dobrý rozhovor je jednoduché. Musíte být jen sebevědomý, zvědavý, dobře připravený, asertivní, přiměřeně drzý, pohotový, a hlavně musíte od začátku vědět jednu základní věc: tady nejde o vás, ale o člověka, který vám věnuje hodinu svého času.*“⁷⁹

Důležité je v rámci přípravy na interview přečíst co nejvíce rozhovorů, které

⁷⁶ OSVALDOVÁ, Barbora a kol., *Rozhovory o interview*. Praha, 2009. 5 str.

⁷⁷ Tamtéž. 43 str.

⁷⁸ Tamtéž. 150 str.

⁷⁹ Tamtéž. 61 str.

respondent již poskytl. Tak se lze vyvarovat kladení otázek, na které již mnohokrát odpověděl. Autor rozhovoru by se tak měl snažit klást otázky zcela nové.

2.3 Autorizace rozhovoru

Důležitým tématem v rámci rozhovoru je jeho autorizace. Jedná se o proces, v rámci kterého autor poskytne svému respondentovi hotové interview ke kontrole a vydá jej až v momentě, kdy získá jeho souhlas. Mnoho zpovídaných osob od novinářů autorizaci vyžaduje, avšak jak upozorňuje například Barbora Osvaldová,⁸⁰ nemají na to ze zákona nárok a vždy proto záleží na uvážení daného novináře, zda rozhovor respondentovi před zveřejněním poskytne. „*Autorizace ovšem přináší nebezpečí, že zpovídaný se svých odpovědí zalekne, bude se snažit je přerformulovat a ‚učesat‘ a namísto živého dialogu vznikne jakési kázání,*“⁸¹ uvádí Osvaldová.

Dočekalová k tomu uvádí následující: „*Autorizace není ze zákona povinná, ale je dobrým zvykem ji dělat. Pokud se považujete za seriózního novináře a chcete, aby vám ještě někdy někdo rozhovor poskytl, potom je dobré dodržovat toto nepsané pravidlo a své rozhovory skutečně dávat autorizovat.*“⁸² Názory na autorizaci se různí jak mezi novináři, tak mezi teoretiky žánru. Do určité míry záleží na typu rozhovoru, primárně ale na uvážení konkrétního novináře. Autorizace může být vhodným nástrojem v momentě, kdy si novinář není jistý nějakými informacemi, které v rozhovoru zazněly a nechá si je proto radši ještě potvrdit. S tím souhlasí i dvojice autorů Stephan Ruß-Mohl a Hana Bakičová, podle nichž je autorizace běžná. Avšak mohou nastat momenty, kdy „*ten, s kým byl rozhovor dělán, ustupuje od rozhodujících částí a výroků, pomůže, když je rozhovor zaznamenán na nosiči zvuku.*“⁸³

2.4 Rozhovor v praxi

V rámci své bakalářské práce jsem se rozhodla napsat šest rozhovorů s pamětníky, kteří zažili obnovu české skautské organizace. Na začátku jsem si vytyčila, že chci oslovit lidi různě staré a pocházející z různých částí České republiky – jak z velkých měst, tak z menších

⁸⁰ OSVALDOVÁ, Barbora a kol, *Rozhovory o interview*. Praha, 2009. 7 str.

⁸¹ Tamtéž. 7 str.

⁸² DOČEKALOVÁ, Markéta, *Tvůrčí psaní pro každého*. Praha, 2006. 57 str.

⁸³ RUß-MOHL, Stephan, BAKIČOVÁ, Hana, *Žurnalistika. Komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Praha, 2005. 63 str.

obcí. Vymezila jsem si proto tři pomyslné kategorie respondentů. Nejprve to byli ti, kteří byli při obnově aktivní přímo v Junáku a byli členy ústředních orgánů. Zadruhé to byli lidé, kteří v roce 1989 již byli ve věku vedoucích a podíleli se tedy na skutečné obnově středisek či oddílů. A třetí kategorií byli ti, kdo tehdy byli ještě dětmi a byli novými členy skautských oddílů.

Při hledání konkrétních respondentů jsem se prvotně obrátila na ústředí Junáka, kde jsem však nepochodila. Záhy jsem oslovila vedoucího skautského archivu při Skautském institutu (a v této práci citovaného autora) Romana Šantoru, který mi doporučil využít skautské skupiny na Facebooku jménem SkautForum, kde jsou tisíce českých skautů. Zároveň mi předal kontakt na jednoho skauta – Ondřeje Vankeho –, který byl v roce 1989 v ústředních orgánech Junáka a dosud s ním nikdo rozhovor nedělal. Ve skupině na Facebooku na můj příspěvek zareagovaly desítky lidí. Většina z nich se sama nabízela pro rozhovor, někteří nabízeli zprostředkování kontaktu na někoho jiného. Z těchto odpovědí jsem vybírala zbylých pět respondentů právě na základě toho, jakou roli při obnově měli a částečně i podle toho, zda jsou z větších či menších měst.

Při přípravě na rozhovory jsem vycházela primárně z knihy zmíněného Romana Šantory *Skautské století*, kterou cituji v první kapitole teoretické části. Důležitým zdrojem byly i skautské časopisy, které se historii Junáka věnují. V neposlední řadě je třeba opět zmínit dokument Skautského institutu s názvem *Hledání lilie*, který skrze dobové záběry a rozhovory velmi dobře vykresluje tehdejší obnovu Junáka a všechny problémy, které s ní byly spojené. Na základě této přípravy jsem si vytvořila dva soubory otázek – jeden pro osoby ve vedoucích funkcích a druhý pro členy oddílů. Před každým rozhovorem jsem konkrétní set upravila na základě předchozí písemné komunikace s respondentem, a pokud to bylo možné, zároveň na základě rešerše k danému člověku či jeho skautskému středisku. U pozdějších rozhovorů jsem také vycházela ze zkušeností, které jsem získala z již hotových rozhovorů.

Výpovědi jednotlivých respondentů byly různorodé. Poukázaly tak na to, že situace byla v různých střediscích a oddílech jiná a tedy neplatí, že se všichni potýkali s těmi samými problémy a obnovování jejich oddílů probíhalo podobně. O to zajímavější však každý jeden rozhovor byl. Lze zobecnit, že začátkem 90. let bylo nadšení pro skauting ohromné, ať už hovoříme o lidech, kteří byli skauty v 60. letech a mohli se k činnosti po 20 letech vrátit

nebo těch, kteří se do roku 1989 museli ukrývat pod organizací TOM nebo třeba Svazarm.⁸⁴

Rostislav Fojtík v rozhovoru poukázal na to, že obnova skautingu byla v roce 1989 velmi překotná, řada věcí se tak dělala velmi narychlo a byla snaha umožnit obnovit co nejvíce středisek, což, pochopitelně, vedlo k organizačním úskalím. Zároveň bylo třeba formovat organizaci Junáka skrze jeho ústřední orgány, mezi kterými, jak uvádí Ondřej Vanke, často vznikaly spory. Vanke byl v 90. letech členem náčelnictva a popisuje, že kooperace s tehdejší ústřední radou byla leckdy náročná. Naopak členem ústřední rady byl další z respondentů Jiří Zajíc. Ten za hlavní problémy tehdejší doby považuje především generační střety a problém prvního skautského principu, který vyvstal v souvislosti se vstupem Junáka do celosvětové skautské organizace.

Pohled oddílů a středisek přináší pak Marcela Pokorná, Jakub Kašpar i zmiňovaný Rostislav Fojtík. Shodují se na tom, že přestože se tehdejší organizace mohla jevit jako chaos, na období 90. let ve skautingu vzpomínají veskrze pozitivně. Rostislav Fojtík pak upozorňuje na to, že tehdy měli větší volnost a méně pravidel pro svou činnost. To potvrzuje i Vendula Bušková, podle které měli volnější přístup k Junáku i rodiče tehdejších členů. Všichni respondenti se shodují, že skauting má stále ve společnosti své místo a je vnímán převážně pozitivně.

Vzhledem k pandemii koronaviru jsem rozhovory se všemi dotazovanými musela vést distančně, zpravidla pomocí videohovoru. Rozhovor jsem si s jejich souhlasem nahrávala na diktafon, následně jej přepsala a zeditovala. Kvůli nutnosti distančního rozhovoru jsem respondenty nemohla vyfotit, proto jsem je žádala o jejich vlastní aktuální fotografii. Kromě nich mi také poskytli dobové fotografie ze svých archivů.

Závěr

V listopadu roku 1989 nastal v české společnosti důležitý zlom. Spolu s pádem komunistického režimu se změnily životy občanů ve všech myslitelných aspektech. Zásadní změnou prošla i odvětví, která tehdy nebyla prioritou. Mezi ně se řadí i obnova skautského hnutí, které bylo do té doby téměř dvacet let zakázané. Mnoho skatů se tak muselo činnosti věnovat v ilegalitě nebo ukrytí pod organizacemi TOM, Svazarm a dalšími. Důležitou roli hrál i exilový skauting. Od roku 1989 se opět mohla skautská střediska a oddíly obnovovat,

⁸⁴ Svazarm, tedy Svaz pro spolupráci s armádou byla organizace, kterou založila československá vláda za účelem branné výchovy.

zájem o skauting byl ohromný.

S tím však byly spojeny i četné problémy – mezi nejvýznamnější patřil generační střet o tom, jak správný skauting vlastně vypadá. Spory se vedly také o koedukaci, střetávaly se i jednotlivé ústřední orgány Junáka. Samotná organizace vznikala narychlo a bylo proto velmi těžké ji řídit. Zásadní roli zde hrála také světová skautská organizace, do které obnovený Junák chtěl vstoupit. Musel se ale vzhledem k převládajícímu ateismu v Československu nejprve popasovat s jedním z jejích základních principů – odpovědnosti k Bohu. Přestože překážek na úrovni Junáka bylo mnoho, samotné skautské jednotky je vnímaly jen do určité míry. Většina z nich se zaměřovala hlavně na svou činnost a snažila se co nejrychleji uvést jednotlivé oddíly do provozu. Při dílčích organizačních problémech se však na Junáka obrátit mohly.

V rámci bakalářské práce jsem vedla rozhovory se šesti pamětníky. Snažila jsem se zjistit, jak oni sami vzpomínají na obnovu Junáka, co se podle nich tehdy povedlo, a co naopak ne. Tyto jejich výpovědi jsem zároveň porovnávala s tím, co jsem se o obnově dočetla v rámci přípravy na rozhovory. Respondenti část těchto obecných skutečností potvrdili, zároveň ale vzpomínali na okolnosti, které mě dosud nenapadaly a umožnili mi tak dívat se na významné období organizace, do které řadu let patřím, opět z jiného úhlu pohledu.

Summary

In November 1989, Czech society experienced a significant turning point. Because of the fall of the communist regime, the lives of Czechoslovak citizens rapidly changed. Every aspect and every part of the society went through an important transition. That is also true for the scout movement, which by that time, had been prohibited for almost 20 years. Many members of the movement had to continue with their activity illegally or hidden under different organisations such as TOM or Svazarm. Scouts in exile also played a significant role at the time. Since 1989, it is possible for scout groups and units to be re-established. The scout movement has become enormously popular as a result.

But immense interest also caused many problems. One of the most important issues was the conflict among different generations. They could not come to an agreement on the way scouting should be. There were also disputes about co-educated units and disagreements

between the movement's bodies. The movement itself was established during a short time and it was therefore difficult to coordinate. An important part also played the World Scout Organisation, which the Czech movement wanted to join. At first, it had to sort out one of its three principles – duty to God, because Czech society was significantly atheistic. Although the Czech scout movement faced many obstacles, actual scout units experienced this strife only to a certain degree. Most of them focused on their activities and tried to get their units going. When problems appeared, they could contact the main scout headquarters and get help.

In this bachelor thesis I conducted interviews with six contemporaries, aiming to uncover what they remember about the revival of the Czech scout movement, what they consider to be a success and what they do not. I compared their answers with what I learned about that period in my research. Respondents confirmed a few of these facts, but also mentioned many circumstances, which did not occur to me first. That allowed me to re-evaluate my perspective on this important period of a movement I have been a member of for many years.

Použitá literatura

Literatura

BADEN-POWELL, Robert, *Aids to Scouting*. London: Gale&Polden, 1915.

BADEN-POWELL, Robert, *Skauting pre chlapcov*. Přeložila Lucia Sucháňová. Bratislava: Slovenský skauting, 2004. ISBN 80-89136-09-5.

BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara, *Dějiny českých médií*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2019. ISBN 978-80-271-0553-3.

BILÍANOVÁ, Popelka. *O dívčím skautingu*. Praha: Nakladatelství Emil Šolc knihkupectví, 1914.

BURNS, Lynette Sheridan, *Žurnalistika*. Praha: Portál, s.r.o., 2004. ISBN 80-7178-871-6.

DOČEKALOVÁ, Markéta, *Tvůrčí psaní pro každého*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006. ISBN 80-247-1602-X.

LEŠANOVSKÝ, Karel. *Komunismus a skauti-komunisté*. 2009. Dostupné z: https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/uploads.mangoweb.org/shared-prod/skautskyinstitut.cz/uploads/2013/12/Komunismus_a_skauti-komuniste.pdf

OSVALDOVÁ, Barbora, HALADA, Jan, *Praktická encyklopedie žurnalistiky*. Praha: Nakladatelství Libri, 2002. ISBN 80-7277-108-6.

OSVALDOVÁ, Barbora a kol., *Rozhovory o interview*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1618-6.

RUß-MOHL, Stephan, BAKIČOVÁ, Hana, *Žurnalistika*. Komplexní průvodce praktickou žurnalistikou. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005. ISBN 80-247-0158-8.

SOURIAU, Étienne, *Encyklopedie estetiky*. Praha: VICTORIA PUBLISHING, a.s., 1994. ISBN 80-85605-8-X.

SVOJSÍK, Antonín Benjamin. *Den v táboře junáků*. Praha: České lidové knihkupectví a antikvariát Josef Springer, 1913.

SVOJSÍK, Antonín Benjamin, *Základy junáctví*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství Merkur, 1991. ISBN 80-7032-001-x.

SVOJSÍK, Antonín Benjamin, *Český skaut*, 3. vydání, Praha: Junák – svaz skautů a

skautek České republiky, Tiskové a distribuční centrum, 2002.

ŠANTORA Roman ed., *Skautské století*, Praha: Mladá fronta, 2012. ISBN 978-80-204-2622-2.

ŠIMÁNEK, Josef, *Kdo je A. B. Svojsík*, Praha: Orbis, 1946.

Články z tištěných periodik

ŠANTORA, Roman. Strach o skauting. *Skautský svět*. Praha: Junák – český skaut, Tiskové a distribuční centrum, z. s., 2009, č. 2/58, 9. ISSN 1212-9070.

Internetové zdroje

Junák – český skaut, z. s. *Fakta a čísla*. [online]. Praha: Junák – český skaut, z. s., 2020. [cit. 2020-11-01]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/skauting/fakta-a-cisla/>.

Junák – český skaut, z. s. *Stanovy spolku*. [online]. Litomyšl, 29.3. 2014. [cit. 2020-10-29]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/wp-content/uploads/2018/05/stanovy-junaka.pdf>.

Liga lesní moudrosti. *O nás*. [online]. Praha: Liga lesní moudrosti, 2013. [cit. 2020-11-01]. Dostupné z: <https://www.ligalesnimoudrosti.cz/>.

World Organization of the Scout Movement. *Baden-Powell Introduction*. [online]. Ženeva: World Organization of the Scout Movement. [cit. 2020-11-07]. Dostupné z: <https://www.scout.org/node/52292/introduction>.

Skautský institut, 2020, Šípkovnick /1/. *Jak vznikl skauting?* [online]. YouTube video. [cit. 2020-11-02] Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=hZVmgGat_Zo&ab_channel=Skautsk%C3%BDinstitut.

Junák – český skaut, z. s. *Skautů přibýlo o 50 procent za poslední desetiletí. V době krize pomáhají, kde je třeba*. [online]. Praha: Junák – český skaut, z. s., 2020. [cit. 2020-11-01]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/150procent/>.

World Organization of the Scout Movement. *The Scout Promise and Law*. [online]. Ženeva: World Organization of the Scout Movement. [cit. 2020-11-07]. Dostupné z: <https://www.scout.org/promiseandlaw>.

The Ernest Thompson Seton Institute, *The Woodcraft Way*. [online]. Nové Mexiko: The Ernest Thompson Seton Institute, 2019. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z:

<https://etsetoninstitute.org/the-woodcraft-way/>.

Reflex. *Před 115 lety skončila druhá búrská válka*. [online]. Praha: Jaroslav Šajtar, 2017. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/historie/79735/pred-115-lety-skoncila-druha-burska-valka.html>.

World Association of Girl Guides and Girl Scouts. *Our history*. [online]. Londýn: World Association of Girl Guides and Girl Scouts, 2021. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z:

<https://www.wagggg.org/en/about-us/our-history/>.

Paměť národa. *Zdeněk Navrátil*. [online]. Praha: Karolína Antlová, 2018. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/navratil-zdenek-20180301-0>.

Skautský institut. *Do třetice a dost*. [online]. Praha: Roman Šantora, 2014. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://do-tretice-a-dost.tumblr.com/post/103717087641/26-11-1989-skupina-kolem-%C4%8Dasopisu-%C4%8Din-a>.

Skautský institut. *Hledání lilie*. [online]. Praha: Adam Drda, Viktor Portel, 2019. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://www.skautskyinstitut.cz/film>.

Aktuálně.cz. *Zemřela "první dáma české justice Dagmar Burešová. Statečné advokátce bylo 88 let*. [online]. Praha: Jan Štětka, redakce, 2018. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/zemrela-advokatka-byvala-ministryne-dagmar-buresova-bylo-ji/r~eb8d430c7dcf11e883300cc47ab5f122/>.

Skautská nadace Jaroslava Foglara. *Jaroslav Foglar – Jestřáb (6. 7. 1907 - 23. 1. 1999)*. [online]. Praha: Václav Nosek, 2002-2021. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z:

<https://www.skautskanadace.cz/kdo-byl-jaroslav-foglar>.

STEM. *Postoj Čechů k náboženství*. [online]. Praha: STEM, 2018. [cit. 2021-03-26].

Dostupné z: <https://www.stem.cz/postoj-cechu-k-nabozenstvi/>.

Teze bakalářské práce

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK
Teze praktické BAKALÁŘSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta:

Kubicová Kateřina

Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta:

2018

Studijní obor/forma studia:

Žurnalistika/prezenční

Razítko podatelny:

Univerzita Karlova
Fakulta sociálních věd

Došlo dne: 27-08-2020 -1-

Čj. 57 Příloh:
Přiděleno:

Název praktické a teoretické části bakalářské práce v češtině:

Rozhovory o obnově českého skautingu po roce 1989

Název praktické a teoretické části bakalářské práce v angličtině:

Interviews about the Revival of the Czech Scout Movement after 1989

Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013):

(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí)

LS 2020/2021

Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků):

(fotokniha, televizní/rozhlasový dokument, esej, soubor textů etc.)

Tato bakalářská práce si bere za cíl podrobněji prozkoumat průběh obnovy českého skautského hnutí po pádu komunismu v roce 1989, tedy po téměř dvaceti letech, kdy jeho činnost byla zakázána. Zaměřit se hodlá především na praktickou stránku obnovy, tedy na způsob, jakým se jednotlivé oddíly vracely zpět k činnosti a jaká úskalí je provázela. Praktická část této práce bude sestávat z několika rozhovorů s pamětníky, kteří u daných událostí byli a mohou tak nabídnout své unikátní pohledy. Rozhovory budou doplněny fotoknihou, která bude sestávat z portrétů pamětníků a dobových fotografií. Teoretická část jednak představí samotné téma skautingu a jeho zakázané a následně obnovené činnosti, dále se bude věnovat rozhovoru jako žurnalistickému žánru a způsobům jeho tvorby.

Předpokládaná struktura teoretické práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

1. Úvod: v této kapitole bude představeno téma a cíl samotné práce.

2. Teoretická část

- kapitola představí skautské hnutí. Nejprve se zaměří na jeho historii – na jeho založení a následně tři různá období, kdy byl skauting zakázán a jak byl posléze obnoven.

- dále se zaměří na vedení rozhovoru a jeho jednotlivé druhy.

3. Praktická část

- sada rozhovorů v písemné formě doplněná fotoknihou.

4. Závěr: tato kapitola shrne poznatky práce.

5. Zdroje

Druh praktické práce/předpokládaná podoba:

Sada rozhovorů v písemné formě, fotokniha.

Vymezení zpracovávaného materiálu:

Sada rozhovorů zaznamenaných na diktafon, které budou posléze zpracovány do písemné podoby v celkovém rozsahu zhruba 20 normostran.

Fotokniha, která bude složena z portrétů pamětníků a z dobových fotografií.

Postup (metodologie v teoretické části a technika v praktické části práce) při zpracování materiálu:

V teoretické části se bude jednat o představení skautského hnutí a jeho historie a žurnalistického žánru rozhovor za pomoci odborné literatury.

Praktická část bude sestávat z několika rozhovorů s pamětníky, které se budou týkat obnovy skautské činnosti po roce 1989. Rozhovory budou zaznamenány na diktafon a následně zpracovány do písemné

podoby.

Praktickou část doplní také fotokniha, ve které budou portréty pamětníků a zároveň dobové fotografie.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

1. RUSS-MOHL, Stephan. Žurnalistika: komplexní průvodce praktickou žurnalistikou. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0158-8.

- Tato publikace představuje příručku pro práci novináře, resp. představuje různé aspekty novinářského povolání. Zároveň čtenáři popisuje jednotlivé žánry včetně rozhovoru, který je ústředním tématem této bakalářské práce.

2. SCHILDBERGER, František. Publicistické žánry v tištěných médiích. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002.

- Předmětem této publikace jsou publicistické žánry, mezi které bezpochyby patří i rozhovor. Ten je pro účely této práce zásadní definovat a vymezit jej vůči ostatním žánrům.

3. BLAŽEJOVSKÁ, Alena, Marek EBEN, Ivo FENCL, et al. Rozhovory o interview. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1618-6.

- Tato publikace přináší pohledy řady odborníků na to, jakým způsobem by měly být rozhovory vedeny a zároveň praktické rady, čeho se při jejich tvorbě vyvarovat a na co se naopak zaměřit.

4. SVOJSÍK, Antonín Benjamín. Základy junáctví. Třetí vydání. Praha: Merkur, 1991.

- Bakalářská práce se zaměřuje na obnovu skautingu po roce 1989 a je tedy nutné představit skautské hnutí jako takové. Kniha zakladatele českého skautingu popisuje základní hodnoty a principy hnutí.

5. ŠANTORA, Roman, NOSEK, Václav, et. al. Skautské století. Praha: Mladá fronta, 2012. 978-80-204-2622-2

- Tato publikace popisuje vývoj skautského hnutí od jeho založení v roce 1911 do roku 2011, kdy proběhlo sté výročí jeho existence. Poukazuje na různá úskalí, kterým museli jeho členové v Československu čelit v průběhu let, kupříkladu třem zákazům činnosti.

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

1. FAŮ, Roman. Obnova československého woodcrafterského hnutí po roce 1989. Praha, 2018.

Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce Lenka Krátká.

2. KUBEŠOVÁ, Barbora. Přerušená historie a tradice - vliv totality na skauting a římskokatolickou církev v Československu. Praha, 2019. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta. Vedoucí práce Jaroslav Čechura.

Datum / Podpis studenta/ky

27. 8. 2020

.....

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

1/04 761/2020
Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga:

27.8.2020
Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VĚ DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKU DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE SCHVALUJE GARANT PŘÍSLUŠNÉHO STUDIJNÍHO OBORU.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Třetí skautská svoboda (fotokniha)